

Få politistillinger i Telemark

Antall politistillinger er svært ulikt fordelt mellom landets 27 politidistrikter. I 2005 var det fire ganger flere politistillinger per innbygger i Oslo enn i Telemark. Hver politiansatt i Telemark håndterte likevel dobbelt så mange anmeldelser som hver ansatt i Oslo. Kjentegn ved befolkningen, som andelen unge menn, geografiske forhold eller forskjeller i kriminalitetstype og alvorlighetsgrad, kan bidra til å forklare noe av den ulike politibemanningen mellom landets politidistrikter.

Det er en politisk målsetting å øke antall politistillinger per innbygger betydelig i løpet av de neste årene (Politidirektoratet 2008). Mens det i 2005 var rundt 1,6 politistillinger per 1 000 innbyggere i Norge, er målet 2,0 politistillinger per 1 000 innbyggere i 2020. Dersom vi legger Statistisk sentralbyrås befolkningsfremskrivninger til grunn, tilsier dette en økning fra drøyt 7 000 politistillinger i dag til over 10 000 i 2020. Vi benytter ulike registerdata fra Statistisk sentralbyrå (se tekstboks) for å belyse hvordan en økning i antall politistillinger kan fordeles utover landets 27 politidistrikter.

Få kvinner og innvandrere

Det var totalt over 10 800 personer som hadde sitt hovedarbeidsforhold i et av Norges 27 politidistrikter ved slutten av 2005, og av disse var drøyt 7 300 ansatt i politistillinger (se tekstboks om definisjoner og presiseringer). Oslo politidistrikt har klart flest ansatte, både totalt sett og målt i antall politistillinger (se figur 1).

Snaut 20 prosent av politistillingene er besatt av kvinner, med en noe høyere kvinneandel i politidistriktene på det sentrale Østlandet (Asker og Bærum, Follo, Søndre Buskerud, Romerike og Oslo) og en særlig lav kvinneandel i distriktene Nordmøre og Romsdal, Gudbrandsdalen og Øst-Finnmark (se tabell 1). I de fleste politidistriktene er ikke en eneste av politistillingene besatt av personer med innvandrerbakgrunn, mens andelen med innvandrerbakgrunn er 4 prosent i Øst-Finnmark og 2 prosent i Follo og Søndre Buskerud. I Oslo har mer enn hver femte innbygger innvandrerbakgrunn, mens dette gjelder kun en drøy prosent av politistillingene i Oslo politidistrikt.

Datagrunnlag

Forløpsdatabasen FD-trygd inneholder individopplysninger om for eksempel demografi, sysselsetting, utdanning og trygdeforhold for alle personer som er registrert bosatt i Norge.

Kriminalstatistikken inneholder informasjon om alle etterforskede lovbrudd. 2005 er siste år vi har data fra. Vi har også benyttet Statistisk sentralbyrås befolkningsfremskrivninger, middelalternativet. Se www.ssb.no/befolkning/

I tillegg til 27 politidistrikter har vi i Norge også ulike særorganer, som for eksempel Kripos og ØKOKRIM. I denne artikkelen ser vi imidlertid kun på ansatte i de 27 politidistriktene.

Vi har kun data for lovbrudd som er registrert av politiet, ikke data for faktiske lovbrudd. Dette medfører at det ikke er åpenbart at forskjeller i registrerte lovbrudd mellom distriktene gjenspeiler forskjeller i den faktiske kriminaliteten. Til slutt i artikkelen diskuterer vi tolkningsproblemer som oppstår fordi vi ikke kan observere alle faktiske lovbrudd. Artikkelen bygger på arbeid utført for prosjektet StatRes (Statlig ressursbruk og resultater) www.ssb.no/statres.

Kjetil Telle

Det er en feil i datagrunnlaget i denne artikkelen. Et av de største politikamrene i Telemark er ikke kommet med i datagrunnlaget, og følgelig er bemanningen i Telemark politidistrikt langt høyere enn det som her er lagt til grunn. Når antall i politistillinger er for lavt, blir også de fleste andre tallene for Telemark feil. Feilen i datagrunnlaget kan i prinsippet også ha betydning for de andre politidistriktene

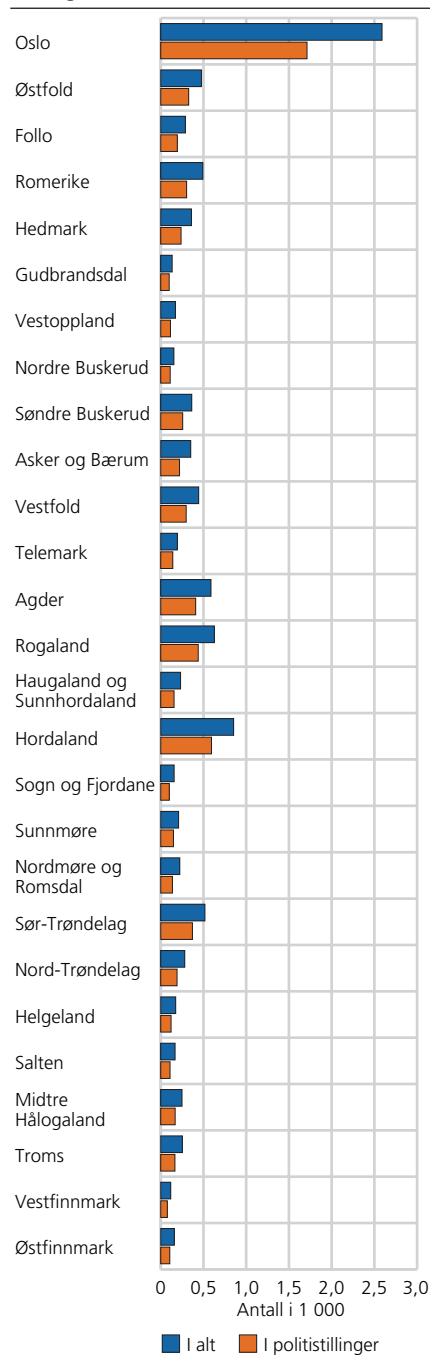
Feilen vil bli rettet opp, og ny artikkel vil bli publisert.

(15.10.2010)

Kjetil Telle er samfunnsøkonom og forsker i Statistisk sentralbyrå, Gruppe for arbeidsmarked og bedrifts-adferd. (kjetil.telle@ssb.no)

Figur 1. Antall ansatte i hvert politidistrikt i alt, og antall av disse ansatt i politistillinger. 2005

Kilde: FD-trygd, Statistisk sentralbyrå.

Eldst politi i Gudbrandsdalen ...

For å få et bilde av behovet for nyansettelser i politiet de kommende årene, er det viktig å se på alderssammensetningen til de som er ansatt der. Politistillingene er besatt av langt eldre personer i noen politidistrikter enn i andre. Gjennomsnittsalderen er høyest i Hedmark, Gudbrandsdalen, Vest-Oppland, Sogn og Fjordane, Sør-Trøndelag og Midtre Hålogaland, med rundt 44 år. I tre av disse distriktene er rundt 30 prosent av politistillingene besatt av personer over 50 år (se tabell 1). I noen politidistrikter ser det ut til å være rom for økt politiinnsats ved å redusere sykefraværet. Ved slutten av 2005 mottok hele 9 og 7 prosent av de ansatte i politistillinger i henholdsvis Sogn og Fjordane og Telemark sykepenger, mens tallet bare var 1 prosent i Asker og Bærum politidistrikt.

... og flest per innbygger i Øst-Finnmark

Det var 1,57 politistillinger per 1 000 innbyggere ved slutten av 2005 ifølge våre beregninger (se tekstboks). Det var imidlertid store forskjeller mellom politidistriktene. I Øst-Finnmark var det hele 3,4 politistillinger per 1 000 innbyggere, og i Oslo var tallet 3,2. De to distriktene med lavest dekning per innbygger var Telemark og Sogn og Fjordane med henholdsvis 0,8 og 0,9 politistillinger (se figur 2).

Det er antakelig mange ulike hensyn som har forårsaket disse forskjellene i bemanning mellom politidistriktene. Kjennetegn ved befolkningen, som for eksempel andelen unge menn, kan være bestemmende for kriminalitetsbildet.

Definisjoner og presiseringer

Definisjonen av politistilling følger den som brukes i offisiell statistikk («politiårsverk»), men vi teller bare opp hovedarbeidsforhold uavhengig av hvor mange timer i uka dette utgjør. Vi legger videre status ved årets slutt til grunn, og vi korrigerer ikke for sykefravær. Disse momentene gjør at tallene ikke er direkte sammenliknbare med annen statistikk fra Statistisk sentralbyrå.

Vi finner for eksempel at det var 1,57 politistillinger (i politidistriktene) per 1 000 innbyggere i 2005, og dette tallet vil da rimeligvis kunne være noe høyere enn et tall som tar hensyn til at ikke alle er i fulltidsjobb, eller justerer for sykefravær. Vårt tall gjelder slutten av året, og i perioder med oppbemanning vil vårt tall kunne være noe høyere enn et tall som bygger på gjennomsnittlig sysselsetting gjennom hele året. På den annen side har vi bare med hovedarbeidsforholdet, noe som kanskje kan medføre at vårt tall er lavere enn et tall som har med alle arbeidsforhold.

Vårt tall på antall politistillinger er likevel i overensstemmelse med statistikk fra Statistisk sentralbyrå (http://www.ssb.no/politi_statres/) som tar hensyn til flere av disse forholdene, og kommer frem til 1,6. Dette fremtrer som lavere enn tallet 1,8 publisert av Politidirektoratet (2008). Det er noe uklart for oss hva årsaken til denne diskrepansen er (forskjellen mellom 1,6 og 1,8 utgjør opp mot 1 000 stillinger), men den kan knytte seg til at Politidirektoratet (2008) ser ut til også å inkludere politistillinger i blant annet PST, Politidirektoratet og hos Sysselmannen, mens vi som nevnt, kun ser på ansatte i de 27 politidistriktene. Dersom vi også tar med til sammen 300 politistillinger i Kripos (132), Utlendingsenheten (78), ØKOKRIM (30), Politihøgskolen(e) (33), Utrykningspolitiet (inkludert distrikt) (18) og Politiets data- og materieltjeneste (9), blir tallet 1,63 politistillinger per 1 000 innbyggere.

Definisjonene av anmeldelser, etterforskede lovbrudd og siktede følger offisiell statistikk. Siktede angir den gjerningspersonen politiet etter endt etterforskning antar har begått lovbruddet, og året refererer til ferdigbehandlingsåret og ikke gjerningsåret. Se Thorsen mfl. (2009) for en bred oversikt over kriminalitetsstatistikken.

Likeledes kan geografiske forhold, internasjonale forpliktelser eller forskjeller i kriminalitetstype og alvorlighetsgrad påvirke bemanningsbehovet.

Flest anmeldelser per innbygger i Oslo og Vestfold

Politidistriktene med flest anmeldelser per innbygger er Oslo og Vestfold, og disse distriktene har også mange etterforskede og oppklarte lovbrudd per innbygger (se tabell 2). Når vi ser på antall siktede personer per innbygger, er tallet fremdeles høyt i Oslo og Vestfold, men her ligger Øst-Finnmark høyest (se tabell 3). Vi merker oss at disse tre distriktene også ligger høyest om vi bare ser på siktelser for mer alvorlige lovbrudd (forbrytelser). De distriktene som har færrest lovbrudd per innbygger, omfatter Sogn og Fjordane og Sunnmøre.

Er det bosatte eller ikke-bosatte som siktes?

Det er mange personer som ikke er bosatt i Oslo eller i landet for øvrig, men som likevel oppholder seg der. Normalt vil lovbrudd begått i Oslo av personer som ikke er bosatt i byen, bli registrert som lovbrudd i Oslo politidistrikt, og følgelig vil antall lovbrudd i distrikter med mange ikke-bosatte bli høyere enn størrelsen på den bosatte befolkningen skulle tilsi. Lovbrudd begått av personer som ikke er bosatt i distriktet, kan derfor være en viktig årsak til forskjellene i kriminalitetsbildet.

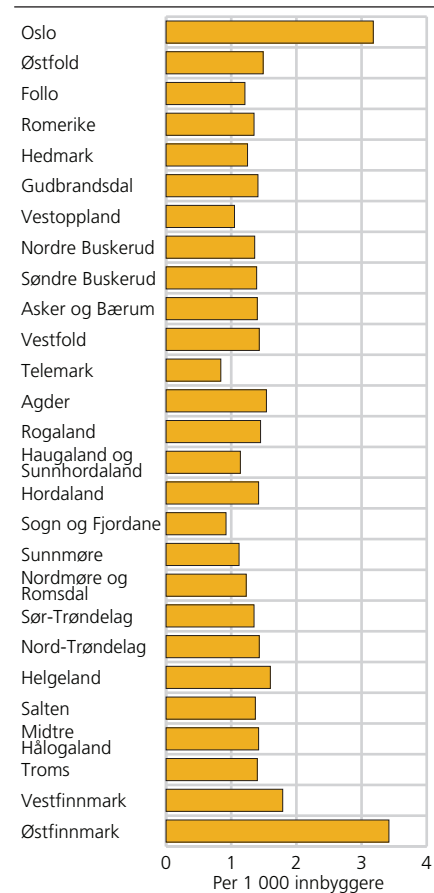
Tabell 1. Andel av alle ansatte i politistillinger: kvinner, alle over 50 år, alle som mottok sykepengen ved årets slutt. 2005. Prosent

	Kvinner	Personer over 50 år	Personer som mottok sykepengen ved årets slutt
Oslo	21	11	2
Østfold	16	24	3
Follo	24	10	2
Romerike	21	14	3
Hedmark	15	30	5
Gudbrandsdal	10	27	4
Vestoppland	12	25	5
Nordre Buskerud	17	21	2
Søndre Buskerud	23	14	7
Asker og Bærum	24	14	1
Vestfold	18	23	4
Telemark	18	22	7
Agder	14	22	4
Rogaland	18	18	3
Haugaland og Sunnhordaland	15	19	3
Hordaland	16	24	4
Sogn og Fjordane	16	29	9
Sunnmøre	17	21	4
Nordmøre og Romsdal	8	21	4
Sør-Trøndelag	17	23	3
Nord-Trøndelag	12	23	4
Helgeland	15	14	2
Salten	18	18	4
Midtre Hålogaland	14	22	5
Troms	13	18	5
Vestfinnmark	17	22	3
Østfinnmark	11	17	6

Kilde: FD-trygd, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. Antall politistillinger per 1 000 innbyggere. 2005

Kilde: FD-trygd, Statistisk sentralbyrå.

Andelen av de siktede som ikke har fast bopel i Norge, er høy i Øst-Finnmark, men den er høyest i Østfold. Hovedbildet av hvilke politidistrikter som sikter mange personer per innbygger, forandres imidlertid i overraskende liten grad om vi bare ser på siktede personer med fast opphold i Norge; det er fremdeles Oslo, Vestfold og Øst-Finnmark som ligger på topp (se tabell 3). Hovedforklaringen på at det siktes flere personer per innbygger i Oslo enn ellers i landet, synes altså ikke å være at det siktes flere personer fra andre land i hovedstaden.

Også personer som bor andre steder i Norge, oppholder seg i hovedstaden. Vi ser nå på siktelsler for lovbrudd begått i distriktet av personer som bor i det samme distriktet. Dette skulle i større grad gjenspeile om befolkningen i de ulike distriktene har ulik kriminalitetstilbøyelighet. Nå ligger ikke lenger Oslo på toppen. Det er særlig befolkningen i Øst-Finnmark, Vestfold og Telemark som siktes mye i sitt eget distrikt (se tabell 3). På bunnen finner vi nå Gudbrandsdalen, Vestoppland og Asker og Bærum.

Mange unge menn i Oslo

Det er velkjent at unge menn begår langt flere lovbrudd enn kvinner og eldre menn. I Oslo politidistrikt, som har mye kriminalitet, er det også en høy

Tabell 2. Antall anmeldelser, antall etterforskede lovbrudd og antall oppklarte lovbrudd per 1 000 innbyggere. 2005

	Anmeldelser	Etterforskede lovbrudd	Oppklarte lovbrudd
Oslo	150	154	58
Østfold	91	91	48
Follo	72	69	32
Romerike	83	79	44
Hedmark	69	70	36
Gudbrandsdal	54	55	31
Vestoppland	62	56	27
Nordre Buskerud	78	77	40
Søndre Buskerud	80	81	39
Asker og Bærum	74	69	37
Vestfold	110	111	63
Telemark	96	97	51
Agder	98	107	55
Rogaland	78	82	36
Haugaland og Sunnhordaland	72	75	41
Hordaland	78	80	43
Sogn og Fjordane	45	47	29
Sunnmøre	47	49	27
Nordmøre og Romsdal	54	61	33
Sør-Trøndelag	74	71	28
Nord-Trøndelag	48	52	27
Helgeland	69	70	43
Salten	60	61	35
Midtre Hålogaland	52	52	30
Troms	73	76	44
Vestfinnmark	75	72	35
Østfinnmark	80	75	49

Kilde: Kriminalstatistikk og FD-trygd, Statistisk sentralbyrå.

Regresjonsanalyse

Vi har benyttet en lineær regresjonsmodell på individnivå for å korrigere for ulik sammensetning i befolkningen mellom distriktene. Den lovbruddsprosenten som korrigeres, er antall siktede for lovbrudd begått i distriktet av personer bosatt i distriktet dividert på antall bosatte i distriktet (siktede-prosenten).

Dersom den justerte siktede-prosenten er høyere enn den faktisk observerte, betyr det at de som bor i distriktet, siktes mindre enn hva befolknings-sammensetningen skulle tilsi.

Det er åpenbart en rekke forhold som er med på å bestemme hvorvidt man blir siktet, men vi har her begrenset oss til å kontrollere for følgende forhold: kjønn, alder, interaksjonene alder-kjønn, innvandrer, ekteskapelig status, mottok sosialhjelp, bor med små barn, utdanning, mottar uføretrygd, under utdanning, pensjonsgivende inntekt, samlet inntekt og bruttoformue.

andel av menn i alderen 15-44 år, noe som kan bidra til å forklare kriminalitetsbildet der.

Andelen personer med innvandrerbakgrunn som siktes i de ulike politidistriktene er høyere enn for befolkningen for øvrig, med unntak av Øst-Finnmark (se figur 3). Andelen unge menn som siktes, er langt høyere enn andelen med innvandrerbakgrunn som siktes, og dette gjelder i alle politidistriktene i landet. Hvor mange unge menn som bor i et distrikt, synes derfor å være en langt viktigere indikator på omfanget av lovbrudd enn antall med innvandrerbakgrunn.

Å kontrollere for unge menn og gamle damer

Forskjeller i antall siktede mellom politidistriktene kan skyldes befolkningens kjønns- og alderssammensetning. I noen distrikter bor det mange unge menn og i andre mange gamle damer. Dersom slike forskjeller i befolkningssammensetningen eksisterer mellom politidistriktene, kan det være en god grunn til at bemanningen er høyere ett sted enn et annet.

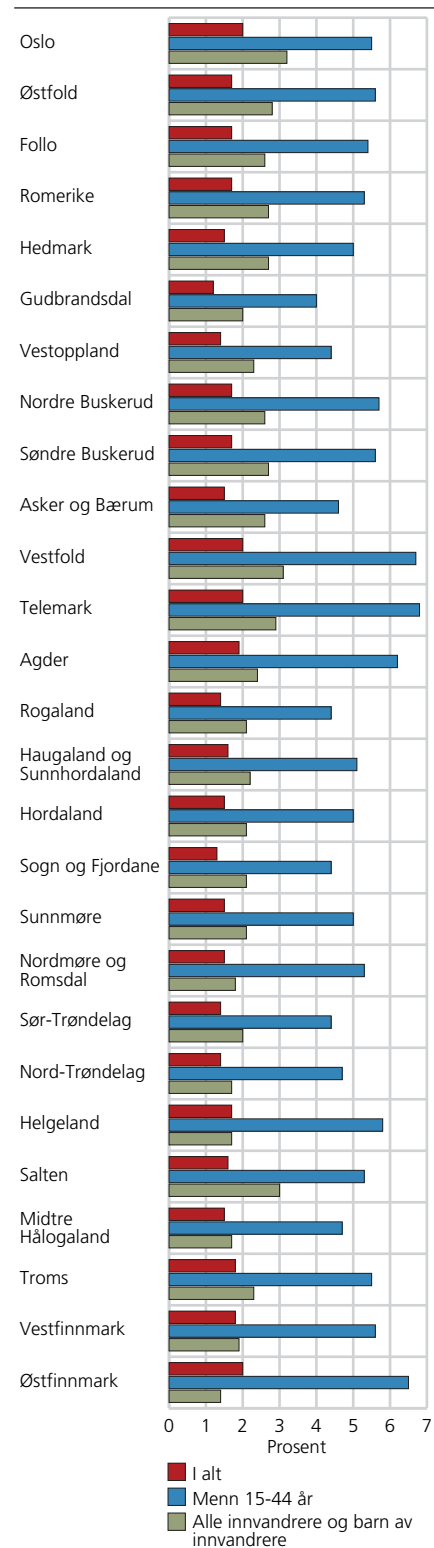
Ved å gjøre en regresjonsanalyse (se tekstboks) er det mulig å kontrollere for ulike observerbare kjennetegn ved befolkningen samtidig, som for eksempel kjønn, alder, utdanning og inntekt. Antall siktede for distriktene blir da sam-

Tabell 3. Antall siktede personer per innbygger i hvert distrikt, etter forbrytelser og forseelser, og etter den siktetes bosted. 2005

	Forbrytelser og forseelser	Kun forbrytelser	Bosatt i Norge	Bosatt i distriktet
Oslo	26	13	23	16
Østfold	23	9	19	14
Follo	18	8	16	10
Romerike	24	9	22	12
Hedmark	19	7	18	11
Gudbrandsdal	19	6	18	9
Vestoppland	13	5	13	9
Nordre Buskerud	20	9	19	12
Søndre Buskerud	17	9	16	12
Asker og Bærum	16	8	15	9
Vestfold	26	11	24	17
Telemark	23	9	22	17
Agder	20	10	19	16
Rogaland	15	7	15	13
Haugaland og Sunnhordaland	17	7	17	13
Hordaland	16	8	16	14
Sogn og Fjordane	15	6	14	10
Sunnmøre	15	6	14	12
Nordmøre og Romsdal	16	6	15	12
Sør-Trøndelag	15	6	14	12
Nord-Trøndelag	15	7	14	11
Helgeland	20	10	19	15
Salten	17	8	17	14
Midtre Hålogaland	14	7	14	12
Troms	21	9	20	16
Vestfinnmark	18	8	16	13
Østfinnmark	27	12	22	18

Kilde: Kriminalstatistikken og FD-trygd, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. Andel personer bosatt i Norge som er siktet i et distrikt. Blant menn i alderen 15-44 år, og blant innvandrere og deres barn. 2005. Prosent

Kilde: Kriminalstatistikk og FD-trygd, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4. **Andel av innbyggerne i distriktet som er siktet i distriktet (siktede prosent). Faktisk og justert for befolknings-sammensetningen i distriktet¹. 2005. Prosent**

	Faktisk	Justert
Oslo	1,6	1,5
Østfold	1,4	1,4
Follo	1,0	1,1
Romerike	1,2	1,2
Hedmark	1,1	1,1
Gudbrandsdal	0,9	0,9
Vestoppland	0,9	0,9
Nordre Buskerud	1,2	1,2
Søndre Buskerud	1,3	1,3
Asker og Bærum	0,9	1,2
Vestfold	1,8	1,7
Telemark	1,7	1,6
Agder	1,6	1,6
Rogaland	1,3	1,3
Haugaland og Sunnhordaland	1,3	1,4
Hordaland	1,4	1,4
Sogn og Fjordane	1,0	1,1
Sunnmøre	1,2	1,3
Nordmøre og Romsdal	1,2	1,2
Sør-Trøndelag	1,2	1,2
Nord-Trøndelag	1,1	1,1
Helgeland	1,5	1,4
Salten	1,4	1,3
Midtre Hålogaland	1,2	1,1
Troms	1,6	1,6
Vestfinnmark	1,3	1,1
Østfinnmark	1,8	1,5

¹ Den «justerte» siktede prosent angir resultatet av regresjonsanalysen, der vi har tatt hensyn til ulike kjennetegn ved befolkningen.

Kilde: Kriminalstatistikk og FD-trygd, Statistisk sentralbyrå.

menliknbare langs de dimensjonene vi tar hensyn til i analysen. Forskjeller i antall siktede som måtte gjenstå etter at vi har tatt hensyn til slike observerte forskjeller, vil da skyldes forskjeller mellom distriktene som vi ikke har data for, men som likevel påvirker antall siktede. En slik uobservert forskjell vil være omfanget og kvaliteten på det arbeidet politiet i hvert distrikt utfører.

Befolknings sammensetningen betyr lite – unntatt for Asker og Bærum

Analysene vi har gjort, tyder på at andelen som siktes i distriktet – for lovbrudd begått av dem som er bosatt i distriktet – endres lite når vi tar hensyn til ulike observerbare kjennetegn ved befolkningen. Men for noen distrikter blir det større endringer. Siktede prosent i Asker og Bærum øker med 40 prosent når vi kontrollerer for observerbare kjennetegn ved befolkningen (se tabell 4). Tolkningen av dette er altså at dersom lovbruddstilbøyeligheten til befolkningen i Asker og Bærum hadde vært som tilbøyeligheten for sammenliknbare personer ellers i landet, skulle siktede prosent vært 1,2 prosent (og ikke 0,9 slik den faktisk er).

Årsakene til at raten er lavere i Asker og Bærum kan være mange. Noen mulige årsaker kan være at politidistriktet er bedre til å forebygge kriminalitet, at befolkningen har høyere (uobservert) terskel for å begå lovbrudd, eller at personer som er bosatt der, drar ut av distriktet når de begår lovbrudd. Vi legger ellers merke til at de to finnmarksdistriktene kommer ut med lavere siktede prosent når vi tar hensyn til observerbare kjennetegn ved befolkningen. Disse distriktene har altså en befolknings sammensetning som skulle tilsi færre lovbrudd enn hva vi faktisk observerer. Igjen kan vi spekulere i mulige forklaringer på dette, hvorav én er at politiet er dårligere til å forebygge kriminalitet i disse distriktene.

Telemark har mange anmeldelser og siktede per politistilling

Forskjellene er store i antall anmeldelser per politistilling. Det er særlig Telemark, men også Vestfold som har mange anmeldelser per politistilling. Øst-Finnmark og Nord-Trøndelag har færre anmeldelser per politistilling, og de fremtrer således som godt bemannet målt langs denne (ene) dimensjonen (se figur 4).

Telemark og Vestfold håndterer mange siktede per politistilling sammenliknet med de andre politidistriktene, mens Øst-Finnmark og Oslo håndterer færre. Vi kunne kanskje tenke oss at denne lave siktelseshyppigheten skyldes at disse to distriktene må håndtere mange saker mot personer uten fast opphold i landet. Men dersom vi bare ser på siktelsener mot personer bosatt i Norge, eller i distriktet for den del, så sikter Oslo og Øst-Finnmark fremdeles få personer per politistilling. Det er særlig Østfold og Romerike som sikter mange personer uten fast opphold i landet per politistilling, og Romerike sikter i tillegg mange personer bosatt i andre distrikter per politistilling.

Type kriminalitet og alvorlighetsgrad er antakelig viktig for fordelingen av politistillinger mellom politidistriktene. Det kunne jo være slik at Telemark og Vestfold tar hånd om masse trafikkforseelser, mens Øst-Finnmark og Oslo må håndtere mange voldsforbrytelser. Når vi ser på siktelsener for *forbrytelser* per politistilling, er det imidlertid små forandringer i rangeringen av distriktene. Fremdeles er det Vestfold og Telemark som håndterer mange siktelsener (for forbrytelser) per stilling, og Øst-Finnmark og Oslo håndterer færre (se figur 5).

Hvor skal nye politistillinger plasseres?

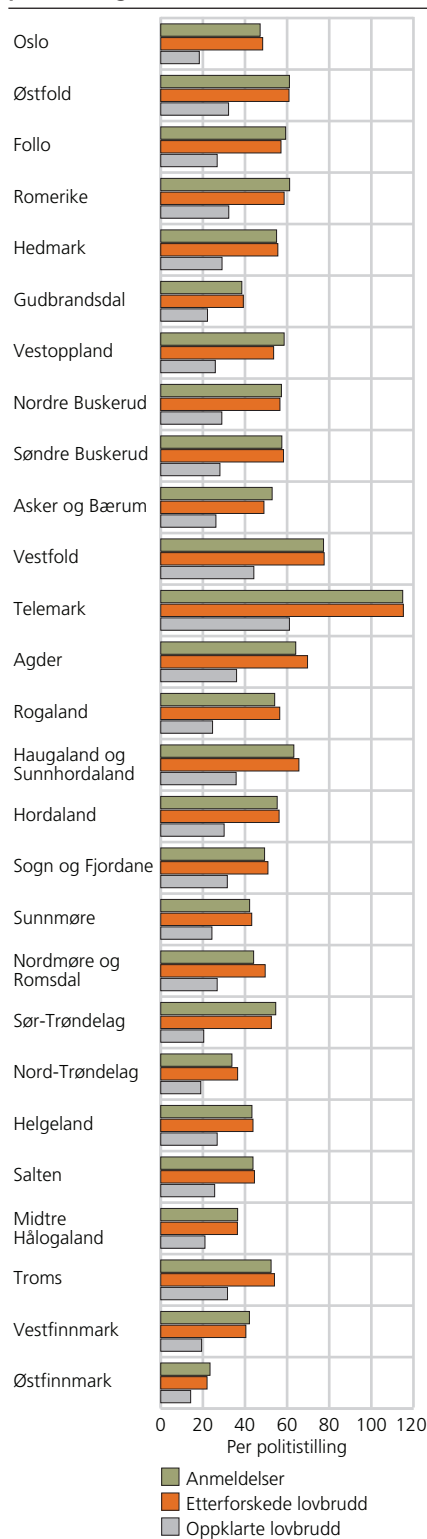
Ifølge Statistisk sentralbyrås befolkningsfremskrivinger vil befolkningen vokse mest i og rundt de store byene de neste tiårene (www.ssb.no/befolkning). Politidistriktene Oslo, Romerike og Rogaland vil ha den største befolkningsveksten fra 2009-2020 – en vekst på om lag 20 prosent.

Befolkningen vil være uendret eller falle noe i politidistriktene Øst-Finnmark, Midtre Hålogaland og Helgeland. Unge menn er svært overrepresentert i mye kriminalitetsstatistikk, og det er derfor særlig interessant å følge utviklingen fremover for menn i alderen 15-44 år. Det er igjen særlig Oslo og Rogaland som forventes å få en stor vekst i antall unge menn frem til 2020, og Øst-Finnmark, Midtre Hålogaland og Helgeland vil få størst nedgang.

Ser vi nærmere på hva befolkningsendringer alene tilsier for fordelingen av politistillinger mellom politidistriktene, er det særlig distriktene som omfatter de store byene, Oslo, Rogaland og Hordaland, som har behov for mange nye stillinger fremover. Det er en politisk målsetting å øke antall politistillinger fra dagens nivå på rundt 1,6 per 1 000 innbyggere, til 2,0 per 1 000 innbyggere i 2020. Figur 6 viser hvor mange nye politistillinger hvert distrikt vil få dersom det skal være 2,0 politistillinger per innbygger på landsbasis og alle politidistriktene skal få den samme prosentvise økningen i antall politistillinger per innbygger fra 2005 til 2020.

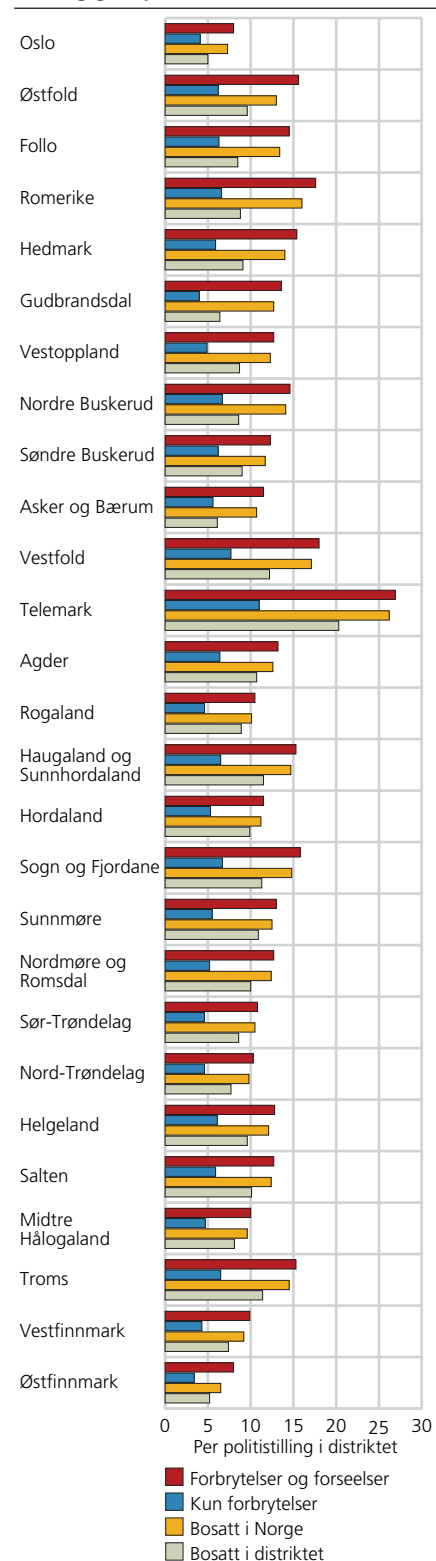
Det er imidlertid uklart i hvilken grad fremtidige befolkningsendringer bør være bestemmende for hvor nye politistillinger lokaliseres. Behovet for politistillinger avhenger ikke bare av antall innbyggere, men også av blant annet geografiske forhold, internasjonale forpliktelser, befolkningens kjønnssammensetning, alderssammensetning og utdanning. En modell

Figur 4. Antall anmeldelser, etterforskede lovbrudd og oppklarte lovbrudd per politistilling. 2005

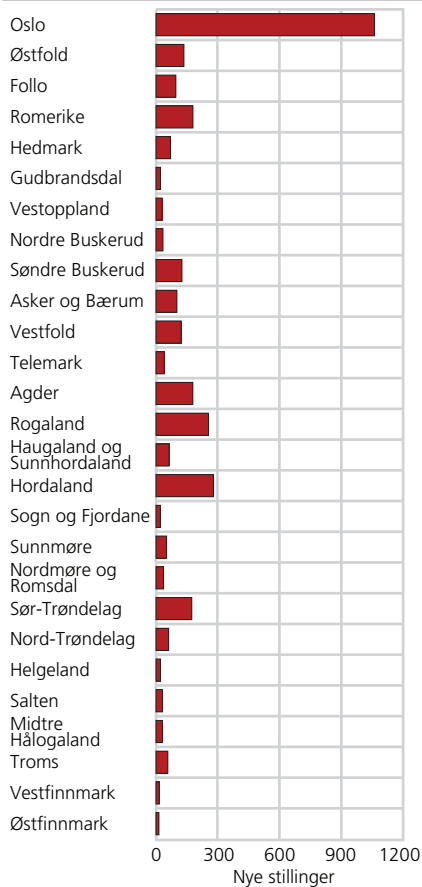
Kilde: Kriminalstatistikk og FD-trygd, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5. Antall personer som siktes i distriktet per politistilling i distriktet, avhengig av personens bosted. 2005

Kilde: Kriminalstatistikk og FD-trygd, Statistisk sentralbyrå.

Figur 6. Antall nye politistillinger frem til 2020 dersom politistillinger per innbygger skal økes til 2 per 1 000 innbyggere, og alle distriktene skal få den samme prosentvise økningen fra 2005 til 2020

Kilde: Kriminalstatistikk, FD-trygd og befolkningsframskrivninger, Statistisk sentralbyrå.

som predikerer bemanningsbehovet ved hjelp av en rekke forhold, vil kunne være nyttig ved fordeling av nye politistillinger fremover (Politidirektoratet 2002).

Hvorfor ikke mest politi der det er flest lovbrudd?

Det er store forskjeller i antall politistillinger per innbygger i Norges 27 politidistrikter, og disse forskjellene opprettholdes i stor grad når vi forsøker å ta hensyn til forskjeller i kriminalitetsbildet mellom distriktene. Resultatene tyder imidlertid på at det ikke er distrikter med mest lovbrudd som har høyest bemanning. Dataene vi benytter her, har således begrenset evne til å forklare hvorfor politistillingene er fordelt som de er mellom politidistriktene.

På bakgrunn av vårt begrensede sett med indikatorer kan det se ut til at særlig Telemark politidistrikt er lavt bemannet. Vi har også sett at Telemark fremtrer som lavt bemannet når vi i stedet for alle siktelsler bare ser på siktelsler for *forbrytelser*. Vår rangering av politidistriktene etter arbeidsmengde per ansatt samsvarer for øvrig i stor grad med rangeringen i Edvardsen mfl. (2010).

Det er viktig å understreke at mange andre hensyn enn de vi klarer å fange opp i noen få indikatorer, er viktige for å bestemme fordelingen av politistillinger over landet. Forhold som kan påvirke bemanningsbehovet, inkluderer internasjonale forpliktelser, geografiske forhold eller forskjeller i kriminalitetens type og alvorlighetsgrad. Vi har for eksempel her bare har gitt hovedtall for kriminalitet, og vi har bare i begrenset grad brutt tallene ned på for eksempel lovbruddenes alvorlighet eller type. For mange trafikkforseelser eller narkotikalovbrudd går registreringen av lovbruddet hånd i hånd med oppklaringen (Thorsen mfl. 2009), og det krever da lite ressurser å foreta mange siktelsler. Nettopp fordi noen typer kriminalitet er langt mer alvorlig enn andre, så er det mulig at vi ville kommet til andre konklusjoner dersom vi hadde brutt ned datamaterialet på andre måter.

Effektivitet eller dårlig forebygging?

Det er vanskelig å vite om mange siktelsler per ansatt gjenspeiler god effektivitet eller stor tilgang på faktiske lovbrudd som enkelt oppklares. Et effektivt og kompetent distrikt kan sikte flere lovbrutere per faktiske lovbrudd, fordi flere lovbrudd oppdages, etterforskes og oppklares. Et stort antall siktelsler per ansatt kan dermed bety at distriktet gjør en god jobb.

Men mange siktelsler per ansatt kan alternativt bety at kriminalitetsbildet er slik at det foreligger mange lovbrudd som kan oppklares på kort tid. Dette tolkningsproblemet blir særlig stort dersom forekomsten av mange lovbrudd er et resultat av politiets manglende evne til å forebygge kriminalitet. Mange siktelsler per politistilling kan således enten bety at politiet gjør en god jobb og oppklarer mange lovbrudd, *eller* at politiet gjør en dårlig jobb med å forebygge kriminalitet. Dette tolkningsproblemet gjør seg antakelig noe mindre gjeldende for anmeldte lovbrudd per politistilling.

Men det kan tenkes flere grunner til at et kompetent og effektivt distrikt har flere anmeldelser enn et distrikt med lavere kvalitet på sitt arbeid. Eksempelvis kan færre lovbrudd bli anmeldt dersom befolkningen lærer at politiet mangler ressurser eller kompetanse til å etterforske og oppklare. I prinsippet oppstår disse tolkningsproblemene fordi vi ikke har gode mål på det faktiske kriminalitetsbildet, og alle statistikker og analyser av kriminalitet er i stor grad beheftet med slike tolkningsproblemer. Det er derfor viktig å belyse

kriminalitetsbildet med ulike datakilder, og informasjon om ofre for lovbrudd vil kunne spille en særlig viktig rolle – også som indikator på kvaliteten av politiets arbeid.

Godt politiarbeid – hva er det?

Et par av politiets hovedoppgaver er å forebygge og forhindre straffbare handlinger og å etterforske lovbrudd. Selv om det ser ut til å være ganske bred politisk enighet om at mer politi vil forebygge kriminalitet, foreligger det lite empirisk forskning på hva slags politiarbeid som forhindrer lovbrudd (Econ 2006, Levitt 2004, Bushway og Reuter 1997). Sammenlikninger av effektivitetsindikatorer mellom politidistrikter, som antall siktelser per politistilling, kan være et første steg i nærmere undersøkelser av de gode eksemplene. Er det forhold ved måten politiarbeidet i Telemark eller Vestfold utføres på som kan forklare at disse distriktene skårer høyt på effektivitetsindikatorerne?

Dersom en gjennomgang skulle peke på kriminalitetsbekjempende arbeidsformer, vil det neste skrittet i et kunnskapsbasert politiarbeid være å foreta systematisk utprøving av disse arbeidsformene også andre steder. Det vil da være avgjørende at dette utprøvsarbeidet gjøres på en slik måte at det lar seg evaluere, noe som i praksis vil si at noen av landets politikamre trekkes *tilfeldig* til å innføre disse arbeidsformene (og de andre kamrene gjør det *ikke*). Veldokumentert kunnskap om hva slags politiarbeid som forebygger kriminalitet, er avgjørende for en effektiv kriminalitetsbekjempelse. Dessverre er forskningens bidrag til kunnskapsbasert politiarbeid foreløpig magert – det er dermed viktig for befolkningens trygghet at politiet selv arbeider systematisk med å prøve ut og evaluere kriminalitetsbekjempende arbeidsformer.

Referanser

Bushway, S. and P. Reuter (1997): Labor markets and crime risk factors. In: L. Sherman, D. Gottfredson, D. MacKenzie, J. Eck, P. Reuter and S. Bushway. Preventing Crime: What works, what doesn't, what's promising. A report to the United States Congress. Department of Criminology and Criminal Justice, University of Maryland.

Econ (2006): Kritisk analyse – forprosjekt. Utarbeidet for Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Econ-notat nr. 2006-051, ECON analyse, Oslo.

Edvardsen, D., F. Førsund og S. Kittelsen (2010): «Effektivitets- og produktivitetsanalyser på StatRes-data», Rapport til FAD, februar 2010.

Levitt, S. (2004): «Understanding Why Crime Fell in the 1990s: Four Factors that Explain the Decline and Six that Do Not», Journal of Economic Perspectives 18(1), s. 163–190.

Politidirektoratet (2002): Ressursfordeling mellom politidistriktene. Utvikling av et kriteriebasert fordelingsystem. Prosjektrapport, Politidirektoratet desember 2002.

Politidirektoratet (2008): Politiet mot 2020. Bemannings- og kompetansebehov i politiet, Rapport, Politidirektoratet 30. mai 2008.

St.meld. nr. 42, 2004-2005: Politiets rolle og oppgaver. Justis- og politidepartementet, 2005.

Thorsen, L., S. Lid og R. Stene (2009): *Kriminalitet og rettsvesen 2009*, Statistiske analyser 110, Statistisk Sentralbyrå.

